

Joanna Pietrzak-Zawadka✉, Paulina Malej

Politechnika Białostocka

Preferencje mieszkańców Białegostoku w zakresie spędzania czasu wolnego na terenach leśnych

Streszczenie. Zarówno na terenie Białegostoku, jak i w jego otoczeniu występują liczne obszary leśne o dużych walorach środowiska przyrodniczego. Dzięki sprzyjającemu położeniu w granicach Puszczy Knyszyńskiej, urozmaiconej rzeźbie i bogatej szacie roślinnej są one źródłem zaspokojenia potrzeb wypoczynkowych, zdrowotnych i rekreacyjnych mieszkańców miasta. W opracowaniu zastosowano metodę sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety. Dokonano także analiz dotyczących funkcji lasu w zaspokajaniu potrzeb rekreacyjnych mieszkańców na terenach leśnych. Obszary leśne położone w obrębie Białegostoku stanowią ważne miejsce wypoczynku i rekreacji mieszkańców, jak również istotny element systemu przyrodniczego Białegostoku o funkcjach rekreacyjnej, dydaktycznej, społecznej, a także prozdrowotnej.

Słowa kluczowe: rola lasu dla społeczeństwa, rekreacja na terenach leśnych, lasy miejskie Białegostoku, lasy w zasięgu aglomeracji, obszary problemowe leśnictwa

Wstęp

Obecnie funkcjonujące środowiska miejskie spowodowały, iż społeczna funkcja lasów zaczęła być równie ważna jak inne, takie jak ekologiczna czy gospodarcza. Należy zaznaczyć, że nabiera ona we współczesnym społeczeństwie coraz większego znaczenia. Las zaczął służyć ludziom jako miejsce edukacji ekologicznej oraz m.in. realizowania potrzeby rekreacji.

Szczególnie istotne stają się więc kompleksy leśne położone w zasięgu oddziaływania miast, które stanowią z reguły strefy wypoczynkowe i rekreacyjne dla ich mieszkańców. Wymaga to coraz lepszego przygotowania środowiska leśnego oraz jego właściwego zagospodarowania, co spowoduje, że obszary te będą skutecznie spełniać swoją funkcję społeczną. Powstawanie atrakcyjnej infrastruktury powoduje, iż coraz liczniejsze rzesze mieszkańców miasta korzystają z walorów, jakie oferuje im środowisko leśne. Położenie kompleksów leśnych w granicach administracyjnych miasta lub w jego otoczeniu sprzyja rozwojowi turystyki i rekreacji. Może tam dostać się łatwo każdy z mieszkańców miasta, wykorzystując środki komunikacji miejskiej lub podmiejskiej, jak również samodzielnie, pokonując pewne odległości pieszo. Dużym wyzwaniem jest optymalne zagospodaro-

✉ j.pietrzak@pb.edu.pl

wanie tych obszarów w taki sposób, aby mogły one służyć mieszkańcom, nie tracąc na swoich walorach estetycznych. Sprostanie wymaganiom użytkowników przestrzeni leśnej jest możliwe tylko wtedy, gdy prawidłowo zostaną rozpoznane istniejące w niej funkcje, a obszar zagospodarowany tak, aby podkreślić jego walory i spełnić oczekiwania użytkowników¹.

Zarówno na terenie miasta Białystok, jak i w jego okolicach występują bardzo liczne obszary leśne charakteryzujące się wysokimi walorami przyrodniczymi. Sprzyjające położenie wokół aglomeracji miejskiej, urozmaicona rzeźba terenu i bogata szata roślinna w znacznej mierze zaspokajają potrzeby wypoczynkowe i turystyczne mieszkańców. Jednak ciągle postępujący proces urbanizacji aglomeracji miejskiej często wpływa na degradację środowiska leśnego. Występujące walory przyrodnicze nie zawsze też są w pełni wykorzystywane.

Celem opracowania było przedstawienie znaczenia lasów dla mieszkańców Białegostoku oraz określenie ich preferencji w zakresie spędzania czasu wolnego na terenach leśnych.

Tereny leśne w zasięgu oddziaływania miast

Lasy w zasięgu oddziaływania miast uznawane są za ochronne, co wynika z ustawy o lasach², w której wskazano, że za lasy szczególnie chronione, zwane dalej „lasami ochronnymi”, mogą być uznane te, które m.in. są położone w granicach administracyjnych miast i w odległości do 10 kilometrów od granic administracyjnych miast liczących ponad 50 tysięcy mieszkańców”.

W lasach miejskich wyróżnia się lasy rezerwatowe (leśne rezerваты przyrody), lasy glebochronne, lasy wodochronne, lasy uszkodzane oddziaływaniem lokalnego przemysłu, lasy rekreacyjne – przeznaczone do wypoczynku mieszkańców oraz lasy wielofunkcyjno-ochronne (pozostałe)³. W przypadku lasów zarządzanych przez Lasy Państwowe są one dzielone z punktu widzenia pełnionych funkcji na rezerwatowe, ochronne i gospodarcze. Ich udział w 2020 roku wynosił odpowiednio: 1,5–53,8–44,8%⁴. Wśród lasów ochronnych wyróżnia się z kolei następujące kategorie lasów: glebochronne, wodochronne, uzdrowiskowe, uszkodzone przez przemysł, podmiejskie, obronne, będące ostojami zwierząt, na stałych powierzchniach badawczych, cenne przyrodniczo i nasienne⁵.

W Polsce udział lasów miejskich jest znikomy, jednak ze względu na swoje położenie są one przez cały czas zauważane przez mieszkańców miast⁶. Z punktu widzenia

¹ J.A. Pawłowicz: Społeczne i krajobrazowe funkcje lasów miejskich na terenach zurbanizowanych. *Przestrzeń. Urbanistyka. Architektura* 2016, nr 2, s. 47.

² Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach. Tekst jedn. Dz.U. z 2011 r. nr 12 poz. 59 z późn. zm.

³ B. Ważyński: Urządzanie i rekreacyjne zagospodarowanie lasu. *Poradnik leśnika*. PWRiL, Warszawa 2011; Jaszczak R.: Las i gospodarka leśna w zasięgu oddziaływania miast w Polsce. *Studia i Materiały Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej* 2008, nr 3 (19), s. 158.

⁴ *Rocznik Statystyczny Leśnictwa*, GUS, Warszawa 2020.

⁵ Instrukcja urządzania lasu. Część I. Instrukcja sporządzania projektu planu urządzania lasu dla nadleśnictwa. PGL LP, CILP, Warszawa 2012.

⁶ R. Jaszczak: *Las i gospodarka leśna...*, op. cit. s. 161.

rozwoju aktywności rekreacyjnej mieszkańców miast lasy podmiejskie są bardzo ważnym elementem funkcjonowania tych społeczności. Związane to jest z ich ogólnodostępnością oraz dogodną lokalizacją. Funkcja produkcyjna lasów podmiejskich, niegdyś mająca bardzo duże znaczenie, staje się obecnie coraz mniej istotna⁷. W świadomości społeczeństwa zaczęło bowiem dominować przeświadczenie, że gospodarka prowadzona w tych lasach powinna zmierzać do zaspokojenia przede wszystkim potrzeb wypoczynkowych i rekreacyjnych mieszkańców miast⁸. Dla przeciętnego mieszkańca lasy w miastach i w zasięgu ich oddziaływania dają możliwość kontaktu ze środowiskiem przyrodniczym w silnie przekształconym środowisku antropogenicznym. Dominują funkcje rekreacyjne, wypoczynkowe, edukacyjne, zdrowotne, klimatyczne, filtracyjne, krajobrazowe, przyrodnicze i ochronne (funkcje pozaprodukcyjne), natomiast produkcja drewna (funkcja produkcyjna) ma niewielkie znaczenie i jest zawsze podporządkowana funkcjom ochronnym⁹. Jednocześnie w całej Europie lasy miejskie są obszarem wielu konfliktów i problemów na linii las–miasto, wynikających z silnej antropopresji i wpływu procesów urbanizacyjnych na środowisko leśne¹⁰. Jaszczak (2008) podaje za Alveyem (2006), że mimo oddziaływania szeregu szkodliwych czynników lasy miejskie mogą posiadać stosunkowo duży stopień bioróżnorodności¹¹.

Lasy podmiejskie kształtują również warunki klimatyczne, pełnią funkcję związaną z ochroną przyrody i krajobrazu, bioróżnorodności, jak również zapewniają ludziom możliwość korzystania z przyrodniczo-leśnych walorów estetycznych¹². Należy podkreślić, iż odgrywają niebanalną rolę w leczeniu indywidualnych chorób¹³ i potrafią zregenerować nadwyrężoną codziennymi problemami ludzką psychikę¹⁴.

⁷ C.C. Konijnendijk: A decade of urban forestry in Europe. *Forest Policy and Economics* 2003, nr 5, s. 173–186.

⁸ B. Ważyński: Zasady prowadzenia gospodarki leśnej wokół aglomeracji miejskich. Biblioteczka leśniczego. Wydawnictwo Świat. Warszawa 2007, z. 253, s. 14.

⁹ R. Jaszczak A. Świgoń: Leśna turystyka podmiejska w lasach gospodarczych na przykładzie Nadleśnictwa Karczma Borowa. [W:] *Problemy zrównoważonego rozwoju turystyki, rekreacji i sportu w lasach*. AWF w Warszawie, Warszawa 2004, s. 118.

¹⁰ C.C. Konijnendijk: A decade of urban forestry..., op. cit., s. 177.

¹¹ R. Jaszczak: *Las i gospodarka leśna...*, op. cit., s. 162.

¹² B. Łonkiewicz: *Urządzenie i zagospodarowanie lasu w terenach zurbanizowanych i uzdrowiskowych*. *Postępy Techniki w Leśnictwie* 1997, nr 64, s. 33; B. Ważyński: *Urządzenie i zagospodarowanie lasu dla potrzeb turystyki i rekreacji*. Wydawnictwo Akademii Rolniczej w Poznaniu, Poznań 1995; L. Springgate, R. Hoesterey: *Managing the Urban Forest for Multiple Benefits*. [W:] G. Bradley (red.): *Urban Forest Landscapes: Integrating Multidisciplinary Perspectives*. University of Washington Press, Washington 1995.

¹³ S. Kaplan: *The Urban Forest as a Source of Psychological Well-Being*. [W:] G. Bradley (red.): *Urban Forest Landscapes: Integrating Multidisciplinary Perspectives*. University of Washington Press, Seattle and London 1995; P. Grahn, U.A. Stigsdotter: *Landscape architecture and stress*. *Urban Forestry and Urban Greening* 2003, nr 2 (1), s. 15.

¹⁴ C. Hastie: *The Benefits of Urban Trees*. Warwick District Council, Warwick 2003.

Lasy występujące wokół aglomeracji miejskich pełnią niebanalną funkcję integracyjną wszelkich społeczności miejskich, zarówno ludzi młodych, jak i seniorów¹⁵, a także edukacyjno-kulturotwórczą¹⁶.

Obszary leśne Białegostoku

Białystok jest największym miastem Polski północno-wschodniej i okalające go kompleksy leśne stanowią ważny element systemu przyrodniczego do pełnienia funkcji turystyczno-rekreacyjnej. Miasto rozciąga się na powierzchni 102,12 km². Z miastem graniczą tereny zielone, to jest kompleksy leśne, cenne przyrodniczo, ogólnie dostępne mieszkańcom (tab. 1). Wśród lasów miejskich w Białymstoku zdecydowanie dominują lasy Skarbu Państwa znajdujące się w zarządzie jednostki Lasów Państwowych – Nadleśnictwa Dojlidy w Białymstoku, stanowiąc 76,6% wszystkich lasów na terenie miasta. Analogicznie lasy komunalne będące własnością gminy Białystok stanowią jedynie 12,7%, a lasy w rękach „prywatnych” (osób fizycznych i prawnych) – 10,7%. Lasy w Białymstoku zajmują około 1846 ha (18%) całkowitej powierzchni. Przeważają bory świeże i bory mieszane świeże¹⁷.

Tabela 1. Lasy w zasięgu Białegostoku

Nazwa	Własność
Las Pietrasze	Lasy należące do Skarbu Państwa zarządzane przez Nadleśnictwo Dojlidy
Las Wesołowski (część to rezerwat Antoniuk)	Lasy należące do Skarbu Państwa zarządzane przez Nadleśnictwo Dojlidy
Las Bagno (Uroczysko „Bagno”)	Lasy należące do Skarbu Państwa zarządzane przez Nadleśnictwo Dojlidy
Las Solnicki	Lasy należące do Skarbu Państwa zarządzane przez Nadleśnictwo Dojlidy
Las Pietrasze	Lasy należące do Skarbu Państwa zarządzane przez Nadleśnictwo Dojlidy
Las Zwierzyniecki (część to rezerwat „Las Zwierzyniecki”)	Lasy komunalne należące do gminy Białystok
Las Komunalny	Lasy komunalne należące do gminy Białystok
Las Bacieczkowski	pozostałe
Las Komunalny (przy Stawach Dojlidzkich)	pozostałe

Źródło: www.bialystok.pl

¹⁵ C. Germann-Chiari, C. Seeland: Are urban green spaces optimally distributed to act as places for social integration? Results of a geographical information system (GIS) approach for urban forestry research. *Forest Policy and Economics* 2004, nr 6, s. 8.

¹⁶ B. Łonkiewicz: Urządzanie i zagospodarowanie lasu w terenach zurbanizowanych i uzdrowiskowych. *Postępy Techniki w Leśnictwie* 1997, nr 64, s. 33.

¹⁷ H.W. Lawrence: *Changing Forms and Persistent Values: Historical Perspectives on the Urban Forest*. [W:] G. Bradley (red.): *Urban Forest Landscapes: Integrating Multidisciplinary Perspectives*. University of Washington Press, Seattle and London 1995.

Największe zwarte kompleksy to Las Solnicki, leżący w sąsiedztwie lotniska na południu miasta, o wielkości około 700 ha oraz Las Pietrasze wraz z Lasem Wesołowskim o powierzchni około 600 ha, leżący na przeciwległym, północnym krańcu miasta. Na uwagę zasługuje również mniejszy kompleks Las Bagno o charakterze podmokłym, położony na wschodnim krańcu miasta, o obszarze około 70 ha. Pozostałe lasy są skupione w niewielkich kompleksach, głównie na osiedlu Jaroszkówka. Z większych kompleksów leśnych Białegostoku należy jeszcze wymienić Las Bacieczki o powierzchni ok. 30 ha, leżący w zachodniej części miasta, należący w przeważającej części do osób fizycznych¹⁸.

W dalszej odległości od granic Białegostoku rozciągają się Park Krajobrazowy Puszczy Knyszyńskiej, Narwiański Park Narodowy oraz Biebrzański Park Narodowy.

Podstawową rolę lasów białostockich jest ich rola rekreacyjno-wypoczynkowa. Gospodarka leśna z kolei jest oparta przede wszystkim na przeprowadzaniu niezbędnych zabiegów ochronnych oraz pielęgnacyjnych.

Jednostki organizacyjne Lasów Państwowych dysponują rozległą bazą turystyczną. Zgodnie z inwentaryzacją leśnych obiektów turystycznych przeprowadzoną przez Regionalną Dyрекcję Lasów Państwowych w Białymstoku na początku 2019 roku, stwierdzono, iż na terenie nadleśnictw Dyrekcji znajduje się łącznie 2817 obiektów o charakterze turystycznym i edukacyjnym. Leśną bazę noclegową tworzy 87 obiektów obejmujących ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe, kwatery myśliwskie, pokoje gościnne, miejsca i pola biwakowania oraz kempingi. Na potrzeby harcerzy udostępnionych jest 21 obozowisk¹⁹.

Zmotoryzowani mogą korzystać z 10 parkingów leśnych i ponad 190 miejsc postoju pojazdów. W punktach tych zazwyczaj znajdują się też zadaszone wiaty, pod którymi są stoły, ławki, a czasem nawet paleniska przystosowane na ognisko lub kominki. W badanych kompleksach leśnych możemy również spotkać ponad 2200 atrakcji turystycznych o charakterze przyrodniczym, historycznym i kulturowym. Znajdują się więc tu zagrody pokazowe, ogrody leśne, punkty widokowe, plaże, siłownie pod „chmurką”, miejsca pamięci narodowej i kultu religijnego, cmentarze, ruiny oraz pomniki przyrody (Nadleśnictwo Dojlidy)²⁰. Wszystkie te obiekty zachęcają do rekreacji i wypoczynku w terenie. Warto również zwrócić uwagę na obiekty całorocznych ośrodków edukacyjnych, izby edukacyjne lub zielone klasy. W każdym z wymienionych obiektów można przeprowadzić zajęcia, wykorzystując eksponaty przyrodnicze i inne dostępne pomoce dydaktyczne.

Metody badań

Zgodnie z przyjętą metodyką badań społecznych, zastosowano zbieranie informacji od respondentów, wykorzystując anonimową ankietę. Formularz ankiety skonstruowano w klasyczny sposób, stosując w przeważającej większości pytania zamknięte, w których respondent posiadał do wyboru precyzyjnie sformułowane odpowiedzi.

¹⁸ www.bialystok.pl (dostęp: 26.12.2020).

¹⁹ www.lasy.gov.pl (dostęp: 10.04.2020).

²⁰ www.lasy.gov.pl (dostęp: 10.04.2021).

W ankiecie zastosowano pytania jednokrotnego lub wielokrotnego wyboru, znalazły się również pytania półotwarte, tzn. pozostawiono wolne miejsce na wpisanie odpowiedzi nieuwzględnionej w ankiecie lub nieznaney badaczowi. W ankiecie były także pytania z zastosowaniem skali dychotomicznej, gdzie zmienne przyjmują tylko dwie wartości, np. określenie płci lub odpowiedź tak lub nie, jak również nominalnej, np. odpowiedź dotyczy dzielnicy zamieszkania. Badanie przeprowadzono na przełomie stycznia i lutego 2020 roku, uwzględniając różne dni tygodnia i pory dnia, jak również różne grupy społeczne. Należy zaznaczyć, że bardzo trudno było określić dokładnie liczbę osób odwiedzających lasy białostockie. Dlatego nie można było ustalić wielkości próby, a ilość zrealizowanych ankiet była całkowicie uzależniona od możliwości pozyskania chętnych do współpracy respondentów. Dlatego próba poddana badaniu nie może być uznana za statystyczną. Jednak dość znaczna ilość zebranych opinii (ponad 100) pozwala na wysnucie wniosków. Wzięto również pod uwagę niewielkie powierzchnio-wo lasy z okolic Hryniewicz i Bogdańca oraz Las Zielona i Krasny Las. Z uwagi na to, iż do lasów prywatnych dostęp jest dość utrudniony, zostały one wyłączone z prowadzonych badań.

Wyniki

Badania ankietowe zostały przeprowadzone wśród 108 dorosłych mieszkańców Białegostoku, zróżnicowanych zarówno pod względem wiekowym, zawodowym, jak i wykształcenia, w ich czasie wolnym od pracy, na terenach leśnych Białegostoku. Najliczniejszą grupę wśród respondentów stanowiły osoby w przedziale wiekowym od 26 do 45 lat (56,5%) oraz seniorzy powyżej 55. roku życia (23,1%).

Najwięcej, 63,0% ankietowanych miało wykształcenie wyższe, kolejną liczną grupę respondentów stanowili emeryci i renciści (23,1%). Zdecydowana większość ankietowanych (93,3%) odwiedzała tereny leśne Białegostoku podczas czasu wolnego.

Wśród respondentów najczęściej korzystali z terenów leśnych mieszkańcy centrum miasta (14,2%) oraz dzielnicy Białostoczek (15,7%). Najchętniej odwiedzanym lasem był Las Pietrasze (33,3%), jak również Las Antoniuk (30,6%) – tabela 2. Nie bez wpływu na te dane jest fakt, iż do tych obszarów jest najdogodniejszy dostęp. Dojeżdża tam bowiem komunikacja miejska, nie potrzeba więc własnego środka transportu. Lasy te były licznie odwiedzane przez całe rodziny oraz przez osoby uprawiające czynnie sport. Mniejszą popularnością cieszył się Las Bagnówka. Nigdy nie odwiedziło tego miejsca około 1/4 badanych. Najrzadziej odwiedzano Las Turczyn.

Dla większości korzystających z terenów leśnych nie miała znaczenia pora roku. Prawie połowa badanych wskazała, że każda pora jest dobra na wizytę w lesie. Najchętniej wybierano wiosnę i lato. Na terenach leśnych najczęściej wybierano spacer, nordic walking oraz jazdę na rowerze, czy bieganie. Ponad połowa respondentów udawała się również na tereny leśne w celu obserwacji przyrody, bez względu na porę roku (tab. 3).

Głównymi celami wizyt w lasach (określonych przez ankietowanych jako „ważne” i „bardzo ważne”) były: korzystny wpływ środowiska leśnego na zdrowie (73,1%) oraz aktywność ruchowa (73,1%). Na kolejnym miejscu wskazywano: odpoczynek od

Tabela 2. Preferencje odwiedzania terenów leśnych Białegostoku przez respondentów*

Tereny leśne	Nigdy nie byłam/tem	Nie bywam	Rzadko bywam	Często bywam	Najczęściej wybieram
	[%]				
Las Antoniuk	9,3	19,4	17,6	15,7	14,8
Las Pietrasze	4,6	18,5	19,4	19,4	13,9
Las Zielona (Puszcza Knyszyńska)	11,1	14,8	22,2	14,8	11,1
Las Turczyn	26,9	13,9	14,8	8,3	10,2
Las Bagnówka	21,3	20,4	13	8,3	6,5
Las Solnicki	14,8	20,4	25	6,5	4,6
Las Bacieczki	12	23,1	18,5	7,4	3,7

*Respondenci mogli zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

Źródło: wyniki badań własnych.

Tabela 3. Preferencje form rekreacji na terenach leśnych wśród respondentów* [%]

Forma rekreacji	Pora roku			
	wiosna	lato	jesień	zima
Spacery	67,6	69,4	63,0	45,4
Nordic walking	28,7	25,9	22,2	15,7
Rower	47,2	61,1	32,4	5,6
Bieganie	33,3	31,5	22,2	11,1
Obserwacja przyrody	54,6	49,1	46,3	29,6
Fotografowanie przyrody	28,7	29,6	28,7	22,2
Sylwoterapia (leczenie lasem)	28,7	26,9	21,3	15,7

*Respondenci mogli zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

Źródło: wyniki badań własnych.

codzienności (67,6%) i rozwijanie własnych zainteresowań (25,9%). Dla 32,4% badanych wyjścia do lasu były ważne lub bardzo ważne ze względu na możliwość spotkania z rodziną i bliskimi (tab. 4).

Ankietowani wybierali najczęściej zróżnicowany pod względem przyrodniczym las mieszany (77,7%). Najmniej atrakcyjny okazał się las liściasty, który był preferowany przez 4,6% respondentów. Wpływ na taki wybór może mieć dość stary drzewostan występujący na siedliskach boru świeżego i mieszanego świeżego skupiony na północy i północnym wschodzie miasta. Z uwagi na skład gatunkowy panuje tam specyficzny mikroklimat. Powietrze w tych typach lasów charakteryzuje się właściwościami bakteriobójczymi, odznacza się bardzo wysoką produkcją substancji lotnych, które

Tabela 4. Cele wizyt w lasach według ankietowanych* [%]

Cele wizyty	Nieważne (zbędne)	Mało ważne	Ważne	Bardzo ważne
Odpoczynek od codzienności	0,9	5,6	26,9	40,7
Korzystny wpływ środowiska leśnego na zdrowie	0,9	4,6	35,2	36,1
Aktywność ruchowa	0,9	8,3	39,8	31,5
Czas dla siebie	4,6	14,8	28,7	17,6
Spotkania z rodziną i znajomymi	10,2	24,1	16,7	15,7
Poznanie przyrody lasu	4,6	21,3	29,6	12
Rozwijanie hobby, pasji	10,2	26,9	18,5	7,4

*Respondenci mogli zaznaczyć więcej niż 1 odpowiedź.

Źródło: wyniki badań własnych.

pozytywnie wpływają na jego jakość, a tym samym korzystnie działają na systemy oddechowy, nerwowy i krążenia człowieka²¹.

Przy podejmowaniu decyzji o wyborze terenu leśnego respondenci wskazywali przede wszystkim bliskość miejsca zamieszkania, dobry i szybki dojazd pojazdem własnym oraz dogodnie połączenie komunikacyjne. Ważne dla mieszkańców Białegostoku były również: rozwinięta infrastruktura rekreacyjna oraz obecność obiektów kulturowych (tab. 5).

Tabela 5. Kryteria wyboru obszarów leśnych Białegostoku jako miejsca rekreacji* [%]

Preferencje	Nieważne (zbędne)	Mało ważne	Ważne	Bardzo ważne
Wrażenia wizualno-estetyczne (np. zieleni, śpiew ptaków, szum drzew)	0,0	3,7	34,3	32,4
Możliwość aktywnego wypoczynku (np. spacer, sporty)	0,9	8,3	43,5	23,1
Możliwość spędzenia czasu z ludźmi, rodziną	4,6	13	28,7	20,4
Niewielka odległość od miejsca zamieszkania	5,6	27,8	26,9	19,4
Infrastruktura leśna	2,8	20,4	38	14,8
Dobry i szybki dojazd	3,7	17,6	42,6	13,9
Infrastruktura rekreacyjna	4,6	28,7	29,6	11,1
Dobre połączenie komunikacyjne	9,3	31,5	22,2	10,2
Elementy historyczne i kulturowe	8,3	27,8	25	4,6

*Respondenci mogli zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

Źródło: wyniki badań własnych.

²¹ B. Krawczyk, K. Błażejczyk: Klimatyczna i bioklimatyczna charakterystyka Polski północno-wschodniej. Zeszyty IGIPZ PAN 1999, nr 58, s. 27.

Podczas korzystania z terenów leśnych ankietowani najbardziej doceniali wysoką jakość powietrza. Kolejnym czynnikiem wskazanym przez ankietowanych był panujący na terenach leśnych spokój wraz z kojącymi odgłosami lasu, co umożliwia również realizację różnorodnych form rekreacji (rys. 1).

Rysunek 1. Ważne aspekty rekreacji na terenach leśnych według ankietowanych [%]

Źródło: wyniki badań własnych.

Według udzielonych przez respondentów odpowiedzi (75,0%), wokół Białegostoku jest zadowolająca powierzchnia terenów leśnych.

Podsumowanie i wnioski

Tereny leśne wokół Białegostoku zyskują coraz bardziej na znaczeniu wśród wszystkich innych miejsc dostępnych do rekreacji i wypoczynku. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest przede wszystkim większe uświadomienie wśród społeczeństwa potrzeby wypoczynku i rekreacji w zdrowym i ciekawym otoczeniu. Niebagatelne znaczenie ma też wpływ nowych trendów kształtujących turystykę i rekreację. Znacznie wzrasta rola turystyki indywidualnej oraz postawy proekologiczne, a także chęć „powrotu do natury”. Ogromny wpływ ma tu także ciągły wzrost atrakcyjności terenów leśnych, w których infrastruktura służąca realizacji różnych form rekreacji jest ciągle unowocześniana i dostosowywana do wzrastających potrzeb i preferencji różnych grup społecznych.

Lasy położone w sąsiedztwie Białegostoku mają bardzo dogodne połączenia komunikacyjne z centrum miasta. Jest to również jeden z bardzo ważnych czynników wpływających na atrakcyjność tych terenów. Stanowią one bowiem ważne miejsce wypoczynku Białostoczan.

Właściwe połączenia walorów naturalnych terenów zielonych z nowoczesną strukturą turystyczno-rekreacyjną oraz z ofertą wypoczynkową, kulturalną i edukacyjną zmierzają do pełnego zaspokojenia potrzeb mieszkańców miasta.

Degradacja roślinności, spowodowana przede wszystkim niewłaściwą eksploatacją tych terenów przez człowieka, nie do końca pozbawiła je rzadkich gatunków roślin,

torfowisk, czy obszarów źródliskowych. Wszystkie te składowe stanowią istotne elementy środowiska naturalnego. Lasy podmiejskie, będące ważnym elementem systemu przyrodniczego Białegostoku, pełnią tak ważne funkcje rekreacyjne, dydaktyczne, społeczne, a także zdrowotne.

Przeprowadzone badania umożliwiły sformułowanie kilku wniosków i uogólnień. Wśród nich wymienić można:

- Większość ankietowanych odwiedzała tereny leśne Białegostoku podczas czasu wolnego. Najczęściej korzystali z terenów leśnych mieszkańcy zatłoczonego centrum miasta oraz dzielnicy Białostoczek – osiedla mieszkaniowo-przemysłowego w północnej części Białegostoku.
- Najchętniej odwiedzano położony w północnej części miasta Las Pietrasze oraz położony w jego sąsiedztwie Las Antoniuk.
- Przy wyborze decyzji o wyborze terenu leśnego respondenci wskazywali przede wszystkim niewielką odległość od miejsca zamieszkania, dogodny dojazd własnym transportem, jak również szybkie połączenie komunikacyjne. Ponadto, dla respondentów – mieszkańców miasta, ważne były również: rozwinięta infrastruktura rekreacyjna oraz ciekawe obiekty przyrodnicze i kulturowe.
- Najbardziej popularną formą rekreacji niezależnie od pory roku były spacer, jazda na rowerze oraz obserwacja przyrody. Najmniej popularną formą spędzania czasu było bieganie. Ważnym aspektem korzystania z terenów leśnych był pozytywny wpływ środowiska leśnego na zdrowie człowieka (tzw. leczenie lasem).
- Głównym powodem korzystania z terenów leśnych Białegostoku były: wysoka jakość powietrza, charakterystyczne dla środowiska leśnego odgłosy, jak również sprzyjające warunki do rekreacji dzięki rozwiniętej infrastrukturze turystycznej na tych terenach.

Literatura

- Germann-Chiari C., Seeland C.: Are urban green spaces optimally distributed to act as places for social integration? Results of a geographical information system (GIS) approach for urban forestry research. *Forest Policy and Economics* 2004, nr 6.
- Grahn P., Stigsdotter U.A.: Landscape architecture and stress. *Urban Forestry and Urban Greening* 2003, nr 2 (1).
- Hastie C.: *The Benefits of Urban Trees*. Warwick District Council, Warwick 2003.
- Instrukcja zarządzania lasu. Część I. Instrukcja sporządzania projektu planu zarządzania lasu dla nadleśnictwa. PGL LP, CILP, Warszawa 2012.
- Jaszczak R., Świgoń A.: Leśna turystyka podmiejska w lasach gospodarczych na przykładzie Nadleśnictwa Karczma Borowa. [W:] *Problemy zrównoważonego rozwoju turystyki, rekreacji i sportu w lasach*. AWF w Warszawie, Warszawa 2004.
- Jaszczak R.: Las i gospodarka leśna w zasięgu oddziaływania miast w Polsce. *Studia i Materiały Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej* 2008, R. 10. z. 3 (19).
- Kaplan S.: *The Urban Forest as a Source of Psychological Well-Being*. [W:] G. Bradley (red.): *Urban Forest Landscapes. Integrating Multidisciplinary Perspectives*. University of Washington Press, Seattle and London 1995.

- Konijnendijk C.C.: A decade of urban forestry in Europe. *Forest Policy and Economics* 2003, nr 5.
- Krawczyk B., Błażejczyk K.: Klimatyczna i bioklimatyczna charakterystyka Polski północno-wschodniej. *Zeszyty IGiPZ PAN* 1999, nr 58.
- Lawrence H.W.: *Changing Forms and Persistent Values: Historical Perspectives on the Urban Forest*. [W:] G. Bradley (red.): *Urban Forest Landscapes: Integrating Multidisciplinary Perspectives*. University of Washington Press, Seattle and London 1995.
- Łonkiewicz B.: Urządzanie i zagospodarowanie lasu w terenach zurbanizowanych i uzdrowiskowych. *Postępy Techniki w Leśnictwie* 1997, nr 64.
- Pawłowicz J.A.: Społeczne i krajobrazowe funkcje lasów miejskich na terenach zurbanizowanych. *Przestrzeń. Urbanistyka. Architektura* 2016, nr 2.
- Rocznik Statystyczny Leśnictwa, GUS, Warszawa 2020.
- Springgate L. Hoesterey R.: *Managing the Urban Forest for Multiple Benefits*. [W:] Bradley, G. (red.): *Urban Forest Landscapes: Integrating Multidisciplinary Perspectives*. University of Washington Press, Seattle and London 1995.
- Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach. Tekst jedn. Dz.U. z 2011 r. nr 12 poz. 59 z późn. zm.
- Ważyński B.: *Urządzanie i zagospodarowanie lasu dla potrzeb turystyki i rekreacji*. Wydawnictwo Akademii Rolniczej w Poznaniu, Poznań 1995.
- Ważyński B.: *Zasady prowadzenia gospodarki leśnej wokół aglomeracji miejskich*. Biblioteczka leśniczego. Wydawnictwo Świat. Warszawa 2007, z. 253, s. 1–18.
- Ważyński B.: *Urządzanie i rekreacyjne zagospodarowanie lasu*. Poradnik leśnika. PWRiL, Warszawa 2011.
- www.bialystok.pl (dostęp: 26.12.2020).
- www.lasy.gov.pl (dostęp: 10.04.2020).

Preferences of Białystok residents in spending their free time in forest areas

Summary. There are numerous forest areas with great natural environment values in Białystok and its surroundings. Thanks to their favorable location, within the borders of the Knyszyn Forest, varied relief and rich flora, they are a source of satisfying the recreational, health and recreational needs of the city's inhabitants. The study uses the method of a diagnostic survey with the use of a questionnaire. The paper analyzes the functions of the forest in meeting the recreational needs of inhabitants in forest areas. The data analysis shows that forest areas located within Białystok constitute an important place for rest and recreation for residents, as well as an important element of Białystok natural system with recreational, educational, social and health-promoting functions.

Key words: role of the forest for society, recreation in forest areas, city forests of Białystok, forests for agglomeration, problem areas of forestry